

גבולות היחידה: דברים פרק כ"ב פסוקים א'-ה'

נושא היחידה: השבת אבדה, מצוות טעינה ואיסור "לא ילבש"

מספר שיעורים: 1

כתב: יאיר לבני

היחידה עוסקת בשלוש מצוות - שתיים מהן קשורות ליחס לממון הזולת, והשלישית עוסקת באיסור "לא ילבש".

כללי:

פתיחה:



בפרשת כי תצא מופיעות מצוות רבות, ולא תמיד נמצא קשר בין המצוות השונות¹. גם כאן, לאחר שלמדנו על ארבע מצוות שיכולות לצאת ממצב של מלחמה, נלמד על שלוש מצוות נוספות.

בחלק הראשון של השיעור, נעסוק במצוות הקשורות ליחס שלנו אל רכושו של הזולת שאדם מוצא אותו בחוץ.

נשאל בכיתה: אילו דברים אנו צריכים להיזהר לא לעשות לרכוש הזולת? (להזיק, לגנוב, לשאול בלי רשות וכו')

לאחר מכן נשאל: אילו דברים אנו צריכים כן לעשות בשביל ממונו של הזולת? על שאלה זו נענה בפירוט לאחר שנלמד את הפסוקים שביחידה.

עיון בפסוקים:



פסוקים א'-ג': השבת אבדה

את מצוות "השבת אבדה" כולם מכירים, לכן נאמר לתלמידים לקרוא את הפסוקים בעצמם ולנסות למצוא בהם הלכות הקשורות למצוות השבת אבדה, שאולי גם פחות מוכרות.

נשאל את התלמידים: אילו פרטים ודינים של מצוות השבת אבדה אפשר למצוא בפסוקים? נכתוב את התשובות על הלוח.

¹ רבי אברהם בן עזרא כותב על הקשר בין הפרשיות: "לא תראה את שור אחיך, אפילו כשאתה יוצא למלחמה".

לאחר שנכתוב אותן, נעבור ונקרא פסוק פסוק.

פסוק א' - "לא תראה את שור אחיך או את שיו נידחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך".

נכתוב את הפסוק על הלוח, ונשאל את התלמידים, היכן צריך לסמן את הפסיק (,) בפסוק.

לפני שנסביר את שתי האפשרויות, נקרא את רש"י על פסוק א', ונסביר:

אפשרות א': "והתעלמת מהם, השב תשיבם" – וכוונת הפסוק, שלא נראה את רכושו של הזולת ונתעלם ממנו, כפי שלפעמים אנו נוטים להתעלם - לומר "לא ראינו", לעצום עיניים וכו' - אלא נשיב אותו לבעליו.

אפשרות ב': "לא תראה את שור אחיך או את שיו נידחים, והתעלמת מהם" – יש מקרים שבהם התורה מורה לאדם שמצא, שיתעלם ולא יחזיר. נשאל בכיתה: האם יש לכם רעיון מי פטור מלהחזיר? (אדם זקן שהשבת האבדה לא לפי כוחו וכבודו, כהן שמצא אבדה בבית הקברות ואסור לו להיכנס, שלא יטמא.)

פסוק ב' - במקרה שהאדם שמצא את האבדה לא מוצא בעירו את בעל האבדה, הוא שומר אותה אצלו עד שבעל האבדה בא ודורש אותה (מבקש את האבדה).

מהמילים "דרוש אחיך" לומדים שהחזרת האבדה תהיה רק כשבעל האבדה ידרוש את אבדתו - יבקש אותה על ידי סימנים.

(בפרק ההמחשות, מובא הסיפור על רבי חנינא ששמר את האבדה עד שחזרו בעליה).

פסוק ג' - הפסוק מפרט שצריך להחזיר כל אבדה שרואים. הפרשנים² כותבים, שגם דברים שלא מצוי שאדם מאבד אותם בטעות - אם קרה שמצאנו אותם, אז שלא נחשוב שאולי הבעלים השליך אותם מרצונו ולא איבד אותם, אלא גם אותם עלינו להשיב לבעליהם.

פסוק ד' - מצוות טעינה

אדם שרואה את חמור חברו או שורו נופלים בדרך, לא יתעלם מהם, אלא יעזור לו להקים אותם.

² הספורנו על פסוק ג'.

נכתוב על הלוח את הפסוק שלנו, ומתחתיו את הפסוק מחומש שמות פרק כ"ג פסוק ה':

"לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם, הקם תקים עימו"
(דברים)

"כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו, וחדלת מעזב לו? עזב תעזב עמו" (שמות)

נשאל את התלמידים: מה ההבדלים בין הפסוקים?

נסביר כי הפסוק בחומש שמות מדבר על מצוות פריקה - לחמור יש משא כבד, ולכן הוא רובץ (=שוכב), וצריך לעזור לפרוק ממנו את המשא.

לעומת זאת, ביחידה שלנו מדובר על מצוות טעינה - המשא נפל מהחמור, וצריך לעזור להעמיס אותו עליו בחזרה. (ביאור ותוספת בנושא סדרי עדיפויות בפריקה וטעינה מובאים בפרק ההרחבות.)

נציין שתי נקודות:

א. "הקם תקים עימו" – נקרא את רש"י שמסביר שהמצווה היא לטעון יחד עם החבר, אך אם הוא אומר, שלי יש מצווה ושאני אעשה את העבודה לבד והוא ינוח בצד – אני לא מחויב לעזור לו.

ב. נשאל את התלמידים: בימינו, שלא כל כך נפוץ למצוא חמורים ושוורים בדרך, היכן, אם בכלל, ניתן לקיים מצווה זו?

השוורים והחמורים היו רכבי המשא בזמן התורה, ואילו בימינו יש מכוניות.

אם יש מכונית שנתקעת בצדי הדרך - אם צריך כבלים להניע את האוטו, מצווה לעזור.

במצווה זו יש היבט שהוא לא רק ממוני אלא גם את העניין של לתת מהזמן שלי, כי בדרך כלל זה יבוא בעיתוי "ממש תקוע" - אני בדרך לדברים שלי, ופתאום יש מישהו תקוע בדרך.

כמה אנשים יעצרו על כביש 1 כשהם רואים מישהו תקוע בדרך?

כנ"ל במצווה השבת אבדה. צריך לטרוח ולטפל בדבר. מי אומר בכלל שאני אמצא את בעל האבדה, ואיך אפרסם את הדברים ואגיע אליו?

פסוק ה' – "לא ילבש"

אסור לגבר ללבוש בגד של אישה, ואסור לאישה ללבוש בגד של גבר.

מזה גם נובע האיסור של גבר להתייפות ולהתגנדר יותר מדי ולעמוד מול המראה זמן רב כמו אישה.

הצעות להמחשה:

1. "עד דרוש אחיך אותו" – הגמרא במסכת תענית מספר על רבי חנינא בן דוסא ששמר



על האבדה שמצא עד שבא בעליה, והוא השיב לו אותה:

אמר רב פינחס: מעשה ועבר אדם אחד על פתח ביתו והניח שם תרנגולות ומצאתן

אשתו של ר' חנינא בן דוסא, ואמר לה: אל תאכלי מביציהן; והרבו ביצים

ותרנגולין והיו מצערין אותם, ומכרן וקנה בדמיהן עזים. פעם אחת עבר אותו האדם

שאבדו ממנו התרנגולות ואמר לחברו: בכאן הנחתי התרנגולות שלי. שמע ר' חנינא:

אמר לו: יש לך בהן סמן? אמר לו: הן. נתן לו סמן ונטל את העזים.

(הסיפור לקוח מספר האגדה באינטרנט בקישור:

<http://www.agadastories.org.il/node/98>)

יש לציין שבמצב שבו האבדה דורשת טיפול והשקעה, המוצא לא חייב להשקיע ולטפל

בה, אלא אם כן הוא מרוויח ממנה. יוצא שרבי חנינא לא היה חייב לטפל בתרנגולות,

אבל הוא עשה כן לפנים משורת הדין, מתוך רצון טוב לשמור על רכוש הזולת.

2. כפי שצוין, עיקר הקושי הוא להתפנות מהעיסוקים שלי ולסייע לחבר.

נבקש מהתלמידים לציין אילו קשיים יכולים להיות לאדם שצריך לעזור לחברו:

אין אמצעים - כסף וכו'.

אני באמצע משהו אחר.

אני באמצע משחק עם חברים.

מה החברים יאמרו עליי.

נבקש מהתלמידים לספר על מקרים שבהם הם נזקקו לעזרה ונעזרו בחבריהם, או על

מקרים שבהם הם עזרו לחבריהם והתגברו על קשיים בדרך.

מסרים והפנמה:



ביחידה זו נדגיש את האחריות שאנו צריכים לפתח כלפי רכוש של הזולת.

על פי פירוש רבי אברהם בן עזרא שהובא בהערות לעיל, מצוות אלו נכתבו כאן, ללמדנו

שגם בשעת מלחמה - בזמן שבו היינו חושבים שאפשר לזלזל או לפגוע ברכוש של הזולת

- גם כאן צריך לשים לב, לא להתעלם ולנסות לעזור ולסייע כמה שניתן.

סיכום:



ראינו בשיעור, שהתורה מצווה אותנו גם מה לא לעשות לרכוש הזולת וגם מה כן לעשות - איך עלינו להתייחס לממון של הזולת, וכמו שאנו אם היינו מאבדים חפץ יקר לנו, היינו שמחים מאוד אם כל אחד שהיה עובר לידו, היה מרים אותו ודואג להשיבו אלינו, כך גם אנו, אם נמצא חפץ זרוק, ננסה להשיבו לבעליו.

הרחבות:



סדרי עדיפויות בפריקה וטעינה

מקרה א':

במקרה שלפניי שני חברים עם בעלי חיים שנפלו - אחד צריך פריקה, והשני צריך טעינה - לאיזה חבר אעזור ראשון?

חז"ל מלמדים אותנו שיש לעזור תחילה לחבר שצריך פריקה, מכיוון שבמקרה של פריקה, החמור קורס ורובץ תחת משאו והוא סובל, ולכן כאשר אני עוזר לו, מלבד העזרה לחבר, אני גם מונע כאן צער בעלי חיים.

מקרה ב':

לפניי אדם שאני אוהב אותו והוא צריך פריקה, ואדם שאני שונא אותו והוא צריך טעינה - מי קודם?

חז"ל מלמדים אותנו, שאף שבדרך כלל פריקה קודמת, כאן, מכיוון שיש כאן אדם שאתה שונא אותו, וזו מציאות לא טובה, תטען לשונא, שמתוך כך תדבר אתו ותבוא לפתור אתו את המריבה והשנאה.